תלמוד בבלי · ראשונים · ריי״ף · סדר קדשים

הלכות קטנות לרי"ף (מנחות)

רבנו יצחק אלפסי [הרי"ף]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

הלכות קטנות לרי"ף (מנחות)

רבנו יצחק אלפסי [הרי"ף]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/הלכות-קטנות-לריף-מנחות/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף א. 4
דף א: 4
דף ב. 6
דף ב: 6
דף ג. 7
דף ג: 8
דף ד. 9
דף ד: 10
דף ה. 12
דף ה: 12
דף ו. 13
דף ו: 15
דף ז. 16
דף ז: 17
דף ח. 18
דף ח: 19
דף ט. 19
דף ט: 21
דף י. 22
דף יא. 23
דף יא: 23
דף יב. 24
דף יב: 25
דף יג. 26
דף יג: 28
דף יד. 29
דף יד: 31

דף א.

הלכות טומאה

(ויקרא כ"א:א') **ויאמר**[1] ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן בני אהרן אין מיטמאין למתים ומיטמאות הן בנות אהרן למתים:

בני אהרן יכול חללים ת"ל הכהנים יצאו חללים (סנהדרין ה:) רבי חזייה להההוא גברא דהוה קאי בבית הקברות אמר ליה לאו בן איש כהן אתה א"ל אבא גבה עינים היה ונתן עיניו בגרושה וחללו

תניא (יבמות קיד.) אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים ואמרת[2] אליהם לנפש לא יטמא בעמיו אין לי אלא המת מנין לרבות את הדם של מת ת"ל לנפש לא יטמא וכן הוא אומר כי הדם הוא הנפש ומנין לרבות כל הטומאות הפורשות מן המת ת"ל לנפש לא יטמא בעמיו בזמן שעמיו שם אין מיטמא אבל מיטמא הוא למת מצוה ותנן נמי (נזיר מז.) כהן גדול ונזיר שהיו מהלכין בדרך ופגעו במת מצוה וכו' ואיזהו מת מצוה כדתניא[3] איזהו מת מצוה כל שאין לו קוברין קורא ואחרים עונין אותו אין זה מת מצוה כי [4] אם לשארו אין שארו אלא אשתו שנאמר (ויקרא י"ח:י"ד) אל אשתו לא תקרב שאר אביך היא הקרובה ולא הארוסה אליו ולא הגרושה ואמרי' בגמ' (יבמות כט:) תני ר' חייא בר אמי אשתו ארוסה לא אונן ולא מיטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מיטמאת לו מתה אינו יורשה מת הוא גובה כתובתה ותנו רבנן (ספרא פרשת אמור ועי' יבמות כב: ודף צ.) לא

דף א:

יטמא בעל בעמיו מה ת"ל לפי שנאמר לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו יטמא להן בין כשרין בין פסולין יכול אף לאשתו מיטמא בין כשרה בין פסולה ת"ל לא יטמא [בעל][5] יש בעל מיטמא ויש בעל שאינו מיטמא הא כיצד מיטמא הוא לאשתו כשרה ואינו מיטמא לאשתו פסולה לאמו ואפילו אמו שנתחללה מיטמא לה ולבנו ולבתו יכול אפי' נפלים ת"ל לאביו ולאמו מה אביו ואמו בני קיימא אף בנו ובתו בני קיימא יצאו נפלים ולבנו ולבתו בין כשרין בין פסולין כדתנן (יבמות כב.) מי שיש לו בן מ"מ וכו' ובנו הוא לכל דבר חוץ ממי שיש לו מן השפחה ומן הנכרית ואמרי' למאי הלכתא ליורשו

[1] ספרא ריש פ' אמור
[2] ספרא שם
[3] שם מג:
[4] ספרא שם
[5] גי' ד"ת

וליטמא לו וכן אחיו ואחותו דתנן (שם) ואחיו הוא לכל דבר חוץ ממי שיש לו מן השפחה ומן הנכרית:

[6]ולאחיו ולאחותו יכול אחיו ואחותו מאמו ת"ל ולבנו ולבתו מה בנו ובתו שהוא יורשן אף אחיו ואחותו שהוא יורשן יצאו אחיו ואחותו מאמו שאינו יורשן ולאחותו הבתולה פרט לאנוסה ומפותה יכול שאני מוציא אף מוכת עץ ת"ל אשר לא היתה לאיש שהוייתה בידי איש לא שהוייתה בדבר אחר

וגרסינן בפרק הבא על יבמתו (דף ס.) ת"ר אחותו ארוסה ר' מאיר ור' יהודה אומרים מיטמא לה ור' יוסי ור' שמעון אומרים אין מיטמא לה אנוסה ומפותה דברי הכל אין מיטמא לה ומוכת עץ אין מיטמא לה דברי ר"ש שהיה ר' שמעון אומר ראויה לכהן גדול מיטמא לה ושאינה ראויה לכהן גדול אין מיטמא לה ובוגרת מיטמא לה דברי הכל מ"ט ר' מאיר ור' יהודה דרשי הכי ולאחותו הבתולה פרט לאנוסה ומפותה יכול שאני מוציא מוכת עץ תלמוד לומר אשר לא היתה לאיש מי שהוייתה ע"י איש יצאת מוכת עץ שאין הוייתה ע"י איש הקרובה לרבות את הארוסה אליו לרבות את הבוגרת (וכו') ור' יוסי ור' שמעון מאי טעמא דדרשי הכי ולאחותו הבתולה פרט לאנוסה ומפותה [7]ומוכת עץ אשר לא היתה פרט לארוסה שהיתה הקרובה לרבות ארוסה שנתגרשה.

אליו לרבות את הבוגרת. (יבמות דף ס:) ורבי יוסי מדשבקיה לבר זוגיה מכלל דבמוכת עץ כרבי מאיר ס"ל ושמעינן מינה דבמוכת עץ לרבי יוסי ורבי מאיר ורבי יהודה מטמא לה והוה ליה ר"ש יחיד ולית הלכתא כוותיה ולגבי אחותו ארוסה קיימא לן כר' יוסי ור' שמעון דהוו להו רבי יוסי ורבי שמעון תרי ורבי מאיר ור' יהודה תרי וכיון דרבי יוסי לגבי כל חד מהני הלכתא כוותיה שמעינן דהלכתא כר' יוסי ור' שמעון הלכך ארוסה ואחותו אנוסה ומפותה אין מיטמא להן [8]אבל אחותו ארוסה שנתגרשה ואחותו בוגרת או מוכת עץ מיטמא להם] וכן הלכתא

[9]לה יטמא מצוה לא רצה ליטמא לה מטמאין אותו בעל כרחו מעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו בערבי פסחים ולא רצה ליטמא לה ודחפוהו חכמים וטמאוהו בעל כרחו לה יטמא על הודאי הוא מיטמא ואין מיטמא על הספק לה יטמא ואינו מיטמא לאחרים עמה שלא יאמר הואיל ונטמאתי על אבא אלקט עצמות פלוני לה יטמא ואינו מיטמא על איבריה שאין אדם מיטמא על אבר מן החי מאביו אבל מיטמא על עצם כשעורה

[6] ספרא שם
[7] בס"י ולר"ש אף מוכת עץ
[8] גי' ד"ת
[9] זבחים ק. וספרא ר"פ אמור

מאביו בעמיו בזמן שהן עושין כמעשה עמן ולא בזמן שפירשו מדרכי צבור ולא מיבעיא מיקרב למיתא ומינגע ביה דאסור אלא אפילו ליכנס תוך ארבע אמות שלו אסור (סוטה מג:) דאמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן

דף ב.

משום רבי אליעזר בן יעקב מת תופס ד' אמות לטומאה וכן לק"ש והיכא דמיחת מת תותי טללא אסור לכהן למיעל תותי ההוא טללא ואפי' תותי אילן המיסך על הארץ ואפי' אבנים היוצאות מן הגרר כדתנן בפרק יש מביאין את הטומאה וחוצצין (אהלות פ"ח מ"ב) הזיזין והגזריות והשובכות והשקיפין והסלעין והגהירין השננין והסככות והפרעות שהן יכולין לקבל מעזיבה רכה דברי ר"מ וחכ"א מעזיבה בינונית.
אלו הן הסככות אילן שהוא מיסך על הארץ והפרעות אבנים היוצאות מן הגדר והיכא דמיחת מת בביתא ופתיחא כוותא מן ההוא ביתא לביתא אחרינא וההוא ביתא אחרינא פתיחא לביתא אחרינא וכן עד כמה בתי אי הויאן הנהו כוי בכל חדא מינייהו טפח על טפח איתסרו להו הנך בתי כולהו לכהנא למיעל לגוייהו וכן עיליתא דעל גבי ביתא אי איכא ארובה בין ביתא לעיליתא בפותח טפח למיעל והוה מיתא בחד מינייהו איתסר ליה לכהנא למיעל לתרוייהו ואי סכר לה לכוותא בעצים או באבנים או בדבר שאינו מקבל טומאה איפסיקאי ליה טומאה ושרי ליה לכהנא למיעל לההוא ביתא דלית ביה מיתא
והיכא דאיכא דרתא דמוקפת זיזין אי נמי דמוקפת אכסדרא והוה מיתא בחד ביתא מהנך בתי דבההיא דרתא איתסר ליה לכהנא למיעל תותי הנך כולהו זיזין דמארבע רוחי דרתא או הנך אכסדרואתא אבל ודאי אי הוי מיתא תותא הנהו זיזין או גו אכסדרא שרי ליה לכהנא למיתב בגו ביתא שדרך טומאה לצאת ואין דרכה ליכנס כדתנן [10]זיז שהוא סובב את כל הבית ואוכל בפתח שלש אצבעות טומאה בבית כלים שתחתיו

דף ב:

טמאים טומאה תחתיו ר"א מטמא את הבית ור' יהושע מטהר :
והיכא דנפל אינש ונשברה מפרקתו ונחתך עמה רוב בשר אע"ג דלא נפקא נשמתיה מת הוא ומטמא באהל (חולין דף כא.) דאמר רב יהודה אמר שמואל נשברה מפרקתו ורוב בשר עמה מטמא באהל דהוה ליה כמאן דהותז כוליה רישיה ותנן (אהלות פ"א מ"ו)

[10]אהלות פי"ד מ"ד

הותזו ראשיהן אע"פ שמפרכסין טמאים כגון זנב הלטאה שהיא מפרכסת (שם) וא"ת מעשה דעלי דמפרקת בלא בשר הוה זקנה שאני דכתיב (ש"א ג) כי זקן האיש וכבד וא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן קרעו כדג מטמא באהל א"ר שמואל בר רב יצחק ומגבו.
אבל גוסס אינו מטמא עד שתצא נפשו דתנן (אהלות פ"א) אדם אין מטמא עד שתצא נפשו אפי' מגוייד ואפי' גוסס והיכא דשחט בו שנים או רוב שנים אינו מטמא באהל עד שתצא נפשו (גיטין ע:) דאמר רב יהודה אמר שמואל שחט בו שנים או רוב שנים ורמז ואמר כתבו ותנו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו
ואסור ליה לכהן למיעל לבית הקברות דקבר מטמא כמת שנא' (במדבר י"ט:ט"ז) וכל אשר יגע (בו) על פני השדה בחלל חרב או במת או בעצם אדם או בקבר יטמא
ואפילו לבית הפרס נמי אסיר ליה למיעל ומאי היא שדה שנחרש בה קבר כדתנן [11]החורש את הקבר הרי זה עושה בית הפרס עד כמה הוא עושה בית הפרס מלא מענה מאה אמה בית ארבע סאה דהוי מאה על מאה ואי אזיל לדבר מצוה כגון מינסב איתתא או ללמוד תורה וליכא אורחא אחריתי שרי ליה למיזל בבית הפרס דתנו רבנן (ע"ז דף יג.) הולכין ליריד של נכרים ולוקחין מהן עבדים ושפחות בתים שדות וכרמים וכותב ומעלה בערכאות מפני שהוא כמציל מידן ואם כהן הוא מיטמא לדון ולערער עמהן בחוצה לארץ וכשם שמיטמא בחוצה לארץ כך מיטמא בבית הקברות בבית הקברות ס"ד אלא בבית הפרס דרבנן ומיטמא ללמוד תורה ולישא אשה א"ר יהודה אימתי בזמן שאין מוצא ללמוד אבל מוצא ללמוד [לא] יטמא ר' יוסי אומר אפילו מוצא ללמוד יטמא לפי שאין מן הכל אדם זוכה ללמוד אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יוסי:

הדרן עלך הלכות טומאה

הלכות ספר תורה

(דף ל.) אמר רבי יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רב הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מצוה מן השוק כתבו מעלה עליו הכתוב כאילו קבלו מהר סיני [אמר רב יהודה אמר רב] הגיה בו אפילו אות אחת מעלה עליו הכתוב

דף ג.

כאילו כתבו:
גרסינן בפרק האשה שנתארמלה (דף יט:) אתמר ספר תורה שאינו מוגה א"ר אמי עד שלשים יום מותר לשהותו מכאן ואילך אסור לשהותו משום שנאמר (איוב י"א:י"ד) אל

[11] אהלות פי"ז מ"א

תשכן באהליך עולה ת"ר (ב"ב דף יד.) אין עושין ס"ת לא ארכו יתר על היקפו ולא היקפו יתר על ארכו שאלו את רבי שיעור ס"ת בכמה אמר להן בגויל ו' טפחים בקלף איני יודע: (דף ל.) ת"ר עושה אדם יריעה מבת שלש דפין ועד בת שמנה פחות או יותר לא יעשה ולא ירבה בדפין מפני שנראית כאגרת ואל ימעט בדפין מפני שעיניו משוטטות אלא כגון למשפחותיכם למשפחותיכם ג' פעמים בדף אחד נזדמנה לו יריעה בת תשעה דפין לא יחלוק שלשה לכאן וששה לכאן אלא ה' לכאן וד' לכאן בד"א בתחלת הספר אבל בסוף הספר אפילו דף א' אפילו פסוק אחד.

פסוק אחד ס"ד אלא אימא פסוק א' בדף אחד.

שיעור

דף ג:

גליון מלמטה טפח ומלמעלה שלש אצבעות ובין דף לדף כמלא רוחב שתי אצבעות ובחומשין מלמטה שלש אצבעות ומלמעלה ב' אצבעות ובין דף לדף כמלא רוחב גודל ובין שיטה לשיטה כמלא שיטה ובין תיבה לתיבה כמלא אות קטנה ובין אות לאות כמלא חוט השערה לא ימעט את הכתב לא מפני ריוח של מטה ולא מפני ריוח של מעלה ולא מפני ריוח שבין פרשה לפרשה נזדמנה לו תיבה בת ה' אותיות לא יכתוב שתים בתוך הדף ושלשה חוץ לדף (ל:) אלא כותב שלש בתוך הדף ושתים חוץ לדף נזדמנה לו תיבה בת שתי אותיות לא יזרקנה בין הדפין אלא יחזור לתחלת השיטה:

הטועה בשם גורד את מה שכתב ותולה מה שגרד וכותב השם על מקום הגרד דברי רבי יהודה ר' יצחק אומר אף מוחק וכותב ר' יוסי אומר אף תולה את השם ר"ש שזורי אומר כל השם תולין מקצתו אין תולין ר' שמעון בן אלעזר אומר משום ר' מאיר אין כותבין את השם לא על מקום המחק ולא על מקום הגרד ואין תולין אותו אלא מסלק כל היריעה כולה וגונזה:

איתמר אמר רב חננאל אמר רב הלכה תולין את השם רבה בר בר חנה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא הלכה מוחק וכותב אמר רבין בר חיננא אמר עולא אמר רבי חיננא הלכה כר' שמעון שזורי ולא עוד אלא כל מקום ששנה ר' שמעון שזורי הלכה כמותו:

[12]הכותב את השם אפי' מלך ישראל שואל בשלומו לא ישיבנו היה כותב שנים ושלשה שמות כאחת הרי זה מפסיק ביניהן ומשיב [13]הטובל את הקולמוס לכתוב את השם לא יתחיל מאותו השם אבל מתחיל הוא מאות שלפניו המוחק אות אחת מן השם עובר בלא

[12] ירושלמי פ' אין עומדין ה"א תוספתא דברכות פ"ג ומ"ס פ"ה
[13] מ"ס שם

תעשה א"ר ישמעאל לכך נאמר (דברים יג) ואבדתם את שמם מן המקום ההוא ונאמר לא תעשון כן לה' אלהיכם:
(שבועות דף לה.) ת"ר יש שמות שנמחקין ויש שמות שאין נמחקין כגון אל אלוה אלהים וכו' כדכתבנוהו פרק שבועת העדות:
(שבת קג:) ת"ר (דברים ו) וכתבתם שתהא כתיבה תמה שלא יכתוב אלפין עייניו ועייניו אלפין ביתין כפין כפין ביתין גמין צדין וצדין גמין דלתין רישין ורישין דלתין ההין חתין וחתין ההין יודין ווין ווין יודין זייניו נונין נונין זייניו פפין טיתין טיתין פפין כפופין פשוטין פשוטין כפופין ממין סמכין סמכין ממין פרשה פתוחה

דף ד.

לא יעשנה סתומה סתומה לא יעשנה פתוחה כתבה כשירה או שכתב את השירה כיוצא בה או שכתב שלא בדיו או שכתב את האזכרות בזהב הרי אלו יגנזו [14]אמר רב זעירי אמר רב חננאל קרע הבא בתוך שני שיטין יתפור בתוך שלשה לא יתפור אמר ליה רב זוטי לרב אשי הכי אמר רב ירמיה מדפתי הא דאמר מר בתוך שלשה לא יתפור הני מילי בעתיקתא אבל בחדתא יתפור ולאו חדתא חדתא ממש אלא הא דעפיצא הא דלא עפיצא והני מילי בגידין אבל בגרדין לא:
בעי רב יהודה בר אדא בין דף לדף בין שיטה לשיטה בין תיבה לתיבה מאי תיקו
[15]אמר אשיאן בר נדבך משמיה דרב ניקב תוך הה"א כשר הא ירכו פסול א"ר זירא לדידי מיפרשא לי מרב הונא ור' יעקב אמר לדידי מיפרשא לי מרב יהודה תוכו כשר ירכו אם נשתייר בו מלוא אות קטנה כשר ואם לאו פסול אגרא חמוה דר' אבא [16]איפסיקא ליה כרעא דה"א דהעם בנוקבא אתא לקמיה דרבי אבא אמר ליה אם נשתייר בו כמלוא אות קטנה כשר ואם לאו פסול רמי בר דיקולי דהוא רמי בר תמרי איפסיק ליה כרעא דוא"ו דויהרג אתא לקמיה דר' זירא אמר ליה זיל אייתי ינוקא לא חכים ולא טפש אי קרי ליה ויהרג כשר ואי לאי פסול
אמר רבא שבעה אותיות צריכות שלשה שלשה זייניו ואלו הן שעטנ"ז ג"ץ:
גרסינן בפרק הניזקין (דף ס.) א"ר שמואל בר נחמני א"ר יוחנן כל ספר תורה שחסר יריעה אחת אין קורין בו

[14]מנחות לא:
[15]שם כט.
[16]שם כט:

(כט:) תניא ספר שיש בו שלש טעיות בכל דף ודף יתקן ארבע יגנז תנא ואם יש בו דף שלימה מצלת על כלהספר א"ר יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב והוא דכתב רוב הספר שפיר אמר ליה אביי לרב יוסף אי אית בההוא דף שלש טעיות מהו אמר ליה הואיל ואיתיהב לתקוני ליתקן וה"מ בחסרות [17]אבל ביתרות לית לן בה

תני' הכותב ספר תורה לא יגמור באמצע הדף כמו שגומר בחומשין אלא מקצר ועולה עד סוף הדף איני והאמר רב יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רב לעיני כל ישראל באמצע הדף באמצע השיטה איתמר רבנן אמרי אף באמצע שיטה רב אשי אמר באמצע שיטה דוקא והלכתא באמצע שיטה דוקא:

גרסי' בפ' הקורא את המגלה (דף יח:) אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אסור לכתוב אפי' אות אחת שלא מן הכתב רב חסדא אשכחיה לרב חננאל דהוה כותב ספרים שלא מן הכתב א"ל ראויה כל התורה כולה שתכתב מפיך אלא הרי אמרו אסור לכתוב אפי' אות אחת שלא מן הכתב:

גרסי' במגלה (דף טז:) א"ר חייא בר אבא א"ר אסי מלמד שצריכה מגילה שרטוט כאמיתה של תורה.

גרסי' בהמוצא תפילין (דף צח.) כותבי ספרים תפילין ומזוזות לא התירו

דף ד:

להן להפוך יריעה על פניה אלא פורס עליה סדין או את הבגד גרסי' בפרק השולח גט לאשתו אמר רב נחמן נקטינן ספר תורה שכתבו מין ישרף כתבו נכרי יגנז נמצא ביד מין יגנז ביד נכרי אמרי לה קורין בו ואמרי לה יגנז דחיישינן שמא כתבו נכרי

גרסינן בפרק הנזקין (דף נד:) ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה ס"ת שכתבתי לפלוני אזכרות שבו אין כתובין לשמן א"ל ס"ת ביד מי אמר ליה ביד לוקח אמר ליה נאמן אתה להפסיד שכרך ואין אתה נאמן להפסיד ס"ת א"ל רבי ירמיה נהי דאפסיד שכר אזכרות שכר דכולי ספר מי אפסיד א"ל אין שאני אומר כל ס"ת שאין אזכרות שבו כתובין לשמן אינו שוה כלום ההוא דאתא לקמיה דרבי אבהו א"ל ספר תורה שכתבתי לפלוני גוילים שבו לא עבדתים לשמן א"ל ס"ת ביד מי א"ל ביד לוקח א"ל מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך נאמן אתה להפסיד ס"ת ומאי שנא מדרבי אמי התם איכא למימר טעי בדרבי ירמיה הכא קא פסיד כוליה אגריה וקא אתי אמר שמע מינה קושטא קאמר.

[17] שם ל.

ירושלמי במגילה בפרק ראשון הלכה למשה מסיני שיהיו כותבין בעורות בדיו מסורגל וכורכין בשיער וטולין במטלית ודובקין בדבק ותופרין בגידין וצריך שיהא כותב על הגויל במקום שיער ועל הקלף במקום נחושתן ואם שינה פסול ולא יהא כותב חציו של קלף וחציו של עור ואין כותבין אלא על עור של בהמה טהורה שנאמר (שמות יג) למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך:

סליקו להו הלכות ספר תורה

הלכות מזוזה

(דף כח.) **שתי** פרשיות שבמזוזה מעכבות זו את זו ואפי' כתב אחד מעכבן ארבע פרשיות שבתפילין מעכבות זו את זו ואפילו כתב אחד מעכבן ארבע ציציות מעכבות זו את זו שארבעתן מצוה אחת רבי ישמעאל אומר ארבעתן ארבע מצות הן:

שתי פרשיות שבמזוזה מעכבות זו את זו [18]פשיטא אמר רב יהודה לא נצרכה אלא לקוצו של יו"ד הא נמי פשיטא לא נצרכה אלא לאידך [19][דר"י אמר רב] דאמר רב יהודה אמר רב כל אות שאין גויל מקיף לה מן ארבע רוחותיה פסולה

אמר אשיאן בר נדבך משמיה דרב ניקב תוך ה"א כשר הא ירכו פסול אמר ר' זירא לדידי מפרשא לי מרב יהודה תוכו כשר ירכו אם נשתייר בו מלוא אות קטן כשר ואם לאו פסול

[20]אמר רבא שבעה אותיות צריכין ג' ג' זיינין ואלו הן שעטנ"ז ג"ץ

[21]ת"ר וכתבתם יכול יכתבם על האבנים נאמר כאן כתיבה ונאמר להלן כתיבה מה להלן בספר אף כאן בספר [22][והיכא דאשמיט בה אות אחת אין תולין דגרסי' בירושלמי תולין בספרים ולא בתפילין ומזוזות]

(דף לא:) אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מזוזה שעשאה שתים ושלש ואחת כשרה ובלבד שלא יעשנה כקובה וכזנב

אמר רב חסדא ועל הארץ בשיטה אחרונה איכא דאמרי בסוף שיטה [23]כימי השמים על הארץ ואיכא דאמרי בתחילת שיטה כדמרחקא שמיא מארעא:

וכבר עבדו לה ספריא תקנתא ברישי שיטי כי היכי

[18]שם כט.
[19]ס"י
[20]שם כט:
[21]שם לד:
[22]גי' ד"ת
[23]גי' ד"ת כגבוה וכ"ה בס"י [וכ"ג הב"ח]

דף ה.

דתיהוי על הארץ בריש שיטה אחרונה ומאי נינהו רישי שיטי שמע.
ה'. הדברים. לבניך. ובשכבך. בין. והיה. מצוה. בכל. יורה. עשב. פן. והשתחויתם. השמים. ואבדתם. ושמתם. אתם. [אתם]. בדרך. ובשעריך. אשר. על הארץ. קדמאה לטטפת בתראה לטוטפת ידך [24](ידך תרויהון חסרין) קדמאה מזוות בתראה מזוזות:
א"ר חלבו חזינא לרב הונא דכריך לה מאחד כלפי שמע ועושה פרשיותיה סתומות מיתיבי א"ר שמעון בן אלעזר ר' מאיר היה כותבה על דוכסוסטוס כמין דף (דף לב.) ועושה לה ריוח מלמטה וריוח מלמעלה ופרשיותיה פתוחות אמרתי לו מה טעם אמר לי שאין סמוכה לה מן התורה ואמר רב חננאל אמר רב הלכה כר"ש בן אלעזר תרגומא אריוח וכמה הוא ריוח אמר רב מנשיא בר יעקב ואמרי לה אמר שמואל בר יעקב כמלוא אטבא דספרי רב נחמן בר יצחק אמר מצוה למעבדינהו סתומות ואי עבדינהו פתוחות שפיר דמי ומאי פתוחות דאמר ר"ש בן אלעזר אף פתוחות
תניא הלכה למשה מסיני תפילין על הקלף ומזוזה על דוכסוסטוס קלף במקום בשר דוכסוסטוס במקום שער ומפרשי רבנן הני מילי במעובד והאי דאמרינן מזוזה על דוכסוסטוס למצוה אבל אם עשה על הקלף כשרה ותפילין אין נכתבין אלא על הקלף בלבד
(דף לב:) והלכתא מזוזה צריכה שרטוט תפילין אין צריכין שרטוט ואידי ואידי נכתבים שלא מן הכתב מ"ט מיגרס גריסין.
וכד קבע לה למזוזה מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לקבוע מזוזה אמר רב יהודה אמר שמואל תלאה במקל פסולה תניא נמי הכי תלאה במקל או שהיתה אחורי הדלת סכנה ואין בה מצוה של בית מונבז המלך היו עושין לפונדקאותיהן כן זכר למזוזה ואמר רב יהודה אמר שמואל מצוה להניחה בתוך חלל הפתח (דף לג.) ואמר רב [יהודה אמר] שמואל עשאה בשני דפין פסולה ואמר רב יהודה אמר שמואל במזוזה הלך אחר היכר ציר היכי דמי היכר ציר כגון פתחא דבין תרי בתי בין גברי

דף ה:

לנשי:

[24] ט"ס הוא כי אין בפ' מזוזה רק חד ידך. וכן הוא בראב"ש הלכות קטנות ובטור סי' רפח ידך חסר וכן צ"ל גם כאן

ריש גלותא בנה ביתא אמר ליה לרב נחמן קבע לי מזוזתא א"ל תלי דשי ברישא אמר רב יהורה אמר שמואל עשאה כמין נגר פסול איני והא כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר מזוזתא דבי רבי כמין נגר עשויין וההוא פיתחא דהוה נפיק ביה רבי לבי מדרשא לא הוה עביד ליה מזוזתא לא קשיא הא דעבידא כסיכתא הא דעבידא כאסתוירא והא ההוא פיתחא דהוה עייל ביה רב הונא לבי מדרשא ועביד ליה מזוזה התם רגיל הוה דא"ר יהודה אמר רב במזוזה הלך אחד הרגיל:

א"ר זירא אמר רב מתנה אמר שמואל מצוה להניחה בתחלת שליש העליון (דף לג:) אמר רבא מצוה להניחה בטפח הסמוך לרה"ר מאי טעמא רבנן אמרי כי היכי דתפגע ביה מצוה מיד ורב הונא מסורא אמר כי היכי דינטריה א"ר חנינא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת ב"ו מלך ב"ו בפנים ועבדיו משמרין אותו מבחוץ אבל הקב"ה משמר את ישראל מבחוץ שנאמר (תהילים קכ"א:ה') ה' שומרך ה' צלך על יד ימינך דרש רב יוסף בר אבא משמיה דרבא העמיק לה טפח פסולה

תאני העמיד לה מלבן של קנים חותך שפופרת של קנה ומניחה אמר רב אחא בריה דרבא לא שנו אלא שהעמיד ולבסוף חתך והניח אבל חתך והניח ולבסוף העמיד לא משום תעשה ולא מן העשוי

אמר רבא הני פיתחי שימאי פטורין מן המזוזה מאי פיתחי שימאי פליגי בה רב רחומי ורב יוסף חד אמר דלית להו תקרה וחד אמר דלית להו שקיפי

אמר רבה בר רב שילא אמר רב חסדא אכסדרה פטורה מן המזוזה ואף על פי שיש לה פצימין מ"ט לחזוקי תקרה הוא דעבידי מיתיבי בית שער אכסדרה ומרפסת חייבת במזוזה הכא במאי עסקינן באכסדרה דבי רב אכסדרה דבי רב אנדרונא מעליא הוא באכסדרה רומיאתא

אמר ר' רחבה אמר רב יהודה בי ארזיקי חייב בשתי מזוזות מאי בי ארזיקי אמר רב פפא סבא משמיה דרב בית שער הפתוח לחצר ובתים הפתוחות לבית

דף ו.

שער תנו רבנן בית [25]הפתוח לגינה ולקיטונית ר' יוסי אומר נידונין כקיטונית וחכ"א נידונין כבית שער רב ושמואל דאמרי תרוייהו מגינה לבית כולי עלמא לא פליגי דחייב מאי טעמא עיקר בית הוא כי פליגי מבית לגינה מר סבר עיקר גינה ומר סבר עיקר קיטונית רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו מבית לגינה כולי עלמא לא פליגי דפטור מאי

[25]בגמ' אי' שער [וכן הגיה הב"ח]

טעמא ביאת גינה הוא כי פליגי מגינה לבית מר סבר עיקר גינה ומר סבר עיקר קיטונית (דף לד.) אביי ורבא עבדי כרבה ורב יוסף.
ורב אשי עבד כרב ושמואל והלכתא כרב ושמואל לחומרא:
איתמר לול פתוח מן הבית לעליה אמר רב הונא יש לו פתח אחד חייב במזוזה אחת שני פתחים חייב בשתי מזוזות אמר רב פפא שמע מינה מדרב הונא האי אינדרונא דאית ליה ארבע וחמש פתחי חייב בכל פתח ופתח פשיטא לא צריכא דאע"ג דלא רגיל אלא בחד אמר אמימר האי פיתחא דאקרנא חייב במזוזה אמר ליה רב אשי לאמימר והא לית ליה פצימין א"ל עאדיה פצימין:
רב מארי איקלע לבי מר שמואל חזא דליכא אלא חד פצימא משמאלא ועביד לה מזוזה אמר ליה כמאן כרבי מאיר אימור דא"ר מאיר מימין משמאל מי אמר דתניא ביתך דרך ביאתך מימין אתה אומר מימין או אינו אלא משמאל ת"ל ביתך מאי תלמודא אמר רבה דרך ביאתך וכי עקר איניש רגליה דימינא עקר ברישא.
רב שמואל בר אהא [26]קמיה רב פפא משמיה דרבה בר עולא אמר מהכא (מלכים ב י"ב:י') ויקח יהוידע הכהן ארון אחד ויקוב חור בדלתו ויתן אותו אצל המזבח בימין וגו' מאי רבי מאיר דתניא בית שאין לו אלא פצים אחד רבי מאיר מחייב במזוזה וחכמים פוטרין מאי טעמייהו דרבנן מזוזות כתיב ורבי מאיר מאי טעמא דתניא מזוזות שומע אני מיעוט מזוזות שתים כשהוא אומר בפרשה שניה מזוזות שאין ת"ל הוי ריבוי אחר ריבוי ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט מיעטו הכתוב למזוזה אחת דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר אינו צריך הרי הוא אומר (שמות י"ב:כ"ג) על המשקוף ועל שתי המזוזות שאין תלמוד לומר שתי ומה תלמוד לומר שתי זה בנה אב על כל מקום שנאמר מזוזות הרי כאן אחת עד שיפרוט לך הכתוב שתים:
וכיפה שיש ברגליה עשרה חייבת במזוזה דתניא (יומא דף יא:) כיפה ר"מ מחייב במזוזה וחכמים פוטרין ושוין שאם יש ברגליה עשרה שהיא חייבת:
ת"ר (שם ע"א) בשעריך אחד שערי בתים ואחד שערי חצרות ואחד שערי מדינות ואחד שערי עיירות ורפת ולולין ומתבן ואוצרות יין ואוצרות שמן כולן חייבין במזוזה יכול אף אני מרבה בית שער אכסדרה ומרפסת ת"ל בית מה בית מיוחד לדירה אף כל שהוא מיוחד לדירה יצאו אלו שאינן מיוחדין לדידה יכול שאני מרבה אף בית הכסא ובית הבורסקי ובית המרחץ ובית הטבילה ת"ל בית מה בית עשוי לכבוד אף כל שהוא עשוי לכבוד יצאו אלו שאינם עשויין לכבוד יכול שאני מרבה אף הר הבית הלשכות והעזרות

[26] גי' ד"ת משמיה דרב

ת"ל בית מה בית שהוא חול אף כל שהוא חול יצאו אלו שהן קדש ואי קשיא לך הא דתניא

דף ו:

בית שער אכסדרה ומרפסת חייבות במזוזה התם בשבתים פתוחין לתוכן ובית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית שהנשים רוחצות בהן פטורות מן המזוזה תנו רבנן בית הכנסת ובית האשה ובית השותפין חייבין במזוזה פשיטא מהו דתימא ביתך ולא ביתה ביתך ולא בתיהן קא משמע לן ואימא הכי נמי.

אמר קרא (דברים י״א:כ״א) למען ירבו ימיכם וימי בניכם ואלא ביתך למה לי לכדרבה דאמר דרך ביאתך וכי עקר איניש רגליה דימינא עקר ברישא ובית הכנסת שחייבת במזוזה דוקא שיש בו בית דירה אי נמי בית הכנסת דכפרים דדיירי בה אורחין אבל דכרכים לא:

גרסינן בסוכה (דף ג.) ת"ר בית שאין בו ד' אמות על ד' אמות פטור מן המזוזה ומן המעקה וכו' (יומא יא.) ת"ר מזוזת יחיד נבדקת פעמים בשבוע ושל רבים פעמים ביובל אמר ר' יהודה מעשה בארטבון אחד שהיה בודק מזוזות (יחיד) בשוק העליון של צפורי מצאו קסדור אחד ונטל ממנו אלף זוז:

(ב"מ דף קב.) ת"ר המשכיר בית לחבירו על השוכר להביא מזוזה וכשהוא יוצא לא יטלנה בידו ויצא ובנכרי נוטל בידו ויצא ומעשה באחד שנטלה בידו ויצא וקבר אשתו ובניו מעשה לסתור אמר רב ששת אריסא:

(שם דף קא:) בעו מיניה מרב ששת מזוזה על מי מזוזה על מי והאמר רב חובת הדר היא אלא מקום מזוזה על מי אמר להו רב ששת תניתוה כל דבר שאינו מעשה אומן השוכר עושהו והא נמי לאו מעשה אומן הוא דאפשר בגובתא דקניא:

(דף מד.) ת"ר טלית שאולה כל ל' יום פטורה מן הציצית והשוכר בית בחו"ל והדר בפונדקי אפי' בארץ ישראל פטור מן המזוזה שלשים יום אבל השוכר בית בארץ ישראל חייב במזוזה לאלתר משום ישוב ארץ ישראל:

סליקו להו הלכות מזוזה

הלכות תפילין

(לד.) **ארבע** פרשיות של תפילין מעכבות זו את זו ואפי' כתב אחד מעכבן פשיטא אמר רב יהודה אמר רב לא נצרכה אלא לקוצו של יו"ד הא נמי פשיטא לא נצרכה אלא להא דאמר רב יהודה כל אות שאין גויל מקיף לה מד' רוחותיה פסולה:

[27]תנו רבנן לטטפת לטטפת לטוטפות הרי כאן ארבע דברי רבי ישמעאל ר' עקיבא אומר אינו צריך טט [28]בכתפי שתים פת באפריקי שתים:
ת"ר וכתבתם יכול יכתבם על ד' עורות ויניחם בד' בתים [30]בד' עורות] ת"ל (שמות יג) [29]זכרון זכרון אחד אמרתי לך ולא שנים ושלשה הא כיצד כותבן על ארבעה עורות ומניחן בארבעה בתים בעור אחד ואם כתבן בעור אחד והניחן בד' בתים בעור א' יצא וצריך ליתן ריוח ביניהם דברי רבי וחכ"א אין צריך ושוין שנותן משיחה וחוט בין כל אחד ואחד ואם אין חריצן ניכר פסולות:
ת"ר כיצד כותבן תפלה של יד כותבה על עור אחד ומניחה בבית אחד בעור אחד ואם כתבה על ארבעה עורות והניחן בבית אחד בעור אחד יצא וצריך לדבק שנאמר (שמות יג) והיה לך לאות כשם שאות אחת בחוץ כך אות אחת מבפנים דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אינו צריך אמר ר' יוסי מודה לי רבי יהודה בר' שאם אין לו תפילין של יד ויש לו שתים של ראש שטולה עור על אחת מהן ומניחן מודה היינו

דף ז.

פלוגתייהו אמר רבא מדברי רבי יוסי חזר בו ר' יהודה:
מדקאמר טולה והא אמרינן שלה ר' חנינא משום רבי יוחנן תפלה של ראש אין עושין אותה של יד ושל יד עושין אותה של ראש לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה הכא במאי עסקינן בחדתא ולמאן דאמר הזמנה מילתא היא דאתני עלה מעיקרא:
(דף מב.) ת"ר ציפן זהב או שטלה עליהן עור בהמה טמאה פסולות עוד בהמה טהורה כשרות ואע"פ שלא עיבדן לשמה רבן שמעון בן גמליאל אומר אף עור בהמה טהורה פסולות עד שיעבדנו לשמן:
תני רב חנינא בר רבא (דף מב:) מפרשניא ספר תורה תפילין ומזוזות שכתבן מין ישרף ותני חדא יגנז מסור עבד כותי אשה נכרי קטן ישראל מומר פסולין שנא' (דברים ו) וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה:
גרסינן בפרק שמונה שרצים (דף קח.) ת"ר כותבין תפילין על גבי עור בהמה טהורה על גבי עור חיה טהורה ועל גבי נבלות וטרפות שלהן ונכרכות בשערן ונתפרות בגידן והלכה למשה מסיני שהתפילין נכרכות בשערן ונתפרות בגידן אבל אין כותבין לא על

[27]שם לד:
[28]בד"ס הגי' בגדפי
[29]בגמ' אי' ולזכרון בין עיניך
[30]ס"י

גבי עור בהמה טמאה ולא על גבי עור חיה טמאה ואין צריך לומר ע"ג גבלות וטרפות שלהן ואין נכרכות בשערן ואין נתפרות בגידן:
ת"ר (לד:) כיצד סודרן קדש והיה כי יביאך מימין שמע והיה אם שמוע משמאל והתניא איפכא אמר אביי לא קשיא כאן לימין הקורא וכאן לימין המניח א"ר חננאל אמר רב החליף פרשיותיה פסולות אמר אביי לא אמרן (דף לה.) אלא גואתא לברייתא ובריתא לגואתא אבל גואתא לגואתא ובריתא לברייתא לית לן בה וליתא לדאביי אלא לא שנא הכי ולא שנא הכי פסולה:
אמר רב חננאל אמר רב האי תיתורא דתפילין הלכה למשה מסיני אמר אביי האי מעברתא דתפילין ושי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני וצריך שיגיע חריץ למקום

דף ז:

התפר ורב דימי מנהרדעא אמר כיון דמינכר תו לא צריך אמר אביי האי קילפא צריך למבדקיה דילמא אית ביה ריעותא ובעינן כתיבה תמה וליכא ורב דימי מנהרדעא אמר קולמוסא בדיק לה א"ר יצחק רצועות שחורות הלכה למשה מסיני והא תניא תפילין אין קושרין אותן אלא במינן בין לבנות בין ירקות בין שחורות.
אדומות לא יעשה משום גנאי ודבר אחר הנ"מ מבפנים אבל מבחוץ שחורות ותו לא מאי גנאי ודבר אחר מבפנים איכא זימנין דמתהפכת:
תנא תפילין מרובעות הלכה למשה מסיני אמר רבא בתופרן ובאלכסונן לימא תנינא להא דת"ר העושה תפילתו עגולה סכנה ואין בה מצוה אמר רב פפא כי תנן במתני' דעבידא כי אמגוזא אמר רב הונא תפילין כל זמן שפני טבלן קיימת כשרה ורב חסדא אמר נפסקו שתים כשרה ג' פסולה אמר רבא הא דאמר מר שתים כשרה לא אמרן אלא זו שלא כנגד זו אבל זו כנגד זו פסולה וזו כנגד זו ושלש פסולות לא אמרן אלא בעתיקתא אבל בחדתא לית לן בה אמר ליה אביי לרב יוסף היכי דמי עתיקתא והיכי דמי חדתא א"ל כל היכא דכי מיתליא בשילחא והדר חלים חדתא ואידך עתיקתא
(לה:) אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף איפסיקא ליה רצועה דתפילין א"ל מהו למיקטריה א"ל וקשרתם שתהא קשירה תמה א"ל רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי מהו למתפריה ועיולי תפרי' לנו א"ל פוק חזי מה עמא דבר אמר רב פפי גרדומי רצועה כשרים ולא היא מדאמרי בני ר' חייא גרדומי תכלת כשרין וגרדומי אזוב כשרין התם דתשמישי מצוה אבל הכא דתשמישי קדושה לא מכלל דאית ליה שיעורא וכמה שיעורא אמר רמי בר חמא א"ר שמעון בן לקיש עד אצבע צרדא

דף ח.

רב כהנא מחוי כפוף רב אשי מחוי פשוט רב קטיר ליה ופשיט (ליה) שדי ליה רב אחא בר יעקב קטר ליה ומתלית ליה מר בריה דרבנא עביד כדידן ופותיה דרצועה כאורכה דשעורה:

אמר רב יהודה בר רב שמואל משמיה דרב קשר של תפילין הלכה למשה מסיני אמר רב נחמן בר יצחק ונוייהן לבר רב אשי הוה יתיב קמיה דמר זוטרא אתהפיכת ליה רצועה דתפילי א"ל לא סבר מר ונוייהן לבר א"ל לאו אדעתאי (דברים כט) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך תניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין של ראש (שמות ל"ג:כ"ג) והסירותי את כפי וגו' אמר רב חנא בר ביזנא א"ר שמעון חסידא מלמד שהראה לו הקב"ה למשה קשר של תפילין אמר ר' יעקב אמר רב יהודה קשר תפילין צריך שיהא למעלה שיהו ישראל למעלה וצריך להיות כלפי פנים שיהו ישראל לפנים [ולא לאחור]:

א"ר שמואל בר [31]ברודי אמר רב ואמרי לה א"ר אחא אריכא אמר רב הונא ואמרי לה אמר רב מנשיא בר ירמיה אמר שמואל כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן מאימתי מברך אבייי ורבא דאמרי תרוייהו משעת הנחה עד שעת קשירה:

אמר רבה בר חייא בר רב הונא (דף לו.) אמר רב חסדא שח בין תפילין לתפילין חוזר ומברך.

שח אין לא שח והאמר רב חייא משמיה דר' יוחנן על תפילין של יד הוא אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין על של ראש הוא אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין.

אבייי ורבא דאמרי תרוייהו לא שח מברך אחת שח מברך שתים וכן הלכתא [32][וה"נ אשכחן בירושלמי כשהוא לובשן מברך אקב"ו להניח תפילין וש"מ דאינו מברך על שתיהן אלא א' וה"נ כתב רב האי גאון וה"נ כתב רב אחא משבחא ז"ל] וחזינא בהלכות גדולות בהא מילתא טעותא והלכתא כדכתבינן דלא מברך שתים אלא היכא דשח אבל לא שח אינו מברך אלא אחת גרסינן בפרק לולב וערבה (דף מו.) תניא תפילין כל זמן שמניחן מברך עליהן דברי רבי וחכמים אומרים אינו מברך אלא שחרית בלבד:

איתמר אבייי אמר

[31]בגמ' בידרי ובראי"ש רב מרי

[32]גי' ד"ת

דף ח:

הלכה כרבי ורבא אמר הלכה כרבנן אמר רב מארי בריה דבת שמואל חזינא ליה לרבא דלא עביד כשמעתיה אלא כל אימת דמנח מברך אמר מר זוטרא חזינא ליה לרב פפי דכל אימת דמנח מברך רבנן דבי רב אשי כל אימת דממשמשי בהו מברכי:

(לו.) תנא שח בין תפילין לתפילין עבירה היא וחוזר עליה מעורכי המלחמה:

(יומא לג:) א"ר שמעון בן לקיש אין מעבירין על המצות (לז.) אמר רבה ש"מ מדריש לקיש עבורי דדרעא אטוטפתא אסור:

[33]תנא כשמניח מניח של יד ואח"כ מניח של ראש וכשהוא חולץ חולץ של ראש ואח"כ של יד בשלמא בהנחה של יד קודם שנאמר (דברים ו':ח') וקשרתם לאות על ידך והדר והיו לטוטפות בין עיניך אלא בחליצה מנא לן אמר רבה בר המנונא אסברה לי והיו לטוטפות בין עיניך כל זמן שבין עיניך יהיו שתים תפילין של יד אינה מעכבת של ראש ושל ראש אינה מעכבת של יד:

ת"ר תפילין מאימתי מברך עליהן משעת הנחתן היה רוצה לצאת לדרך מניחן וכשיגיע זמנו ממשמש בהן ומברך ועד מתי מניחן עד שתשקע החמה ר' יעקב אומר עד שתכלה רגל מן השוק וחכמים אומרים עד זמן שינה ומודים חכמים לרבי יעקב שאם חלצן ליכנס לבית הכסא ושקעה חמה שוב אין מניחן אמר רב נחמן הלכה כרבי יעקב ואיכא דאמרי אמר רב נחמן אין הלכה כר' יעקב

(דף לו:) תניא (שמות יג) ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה ימים ולא לילות מימים ולא כל ימים פרט לשבתות וימים טובים דברי ר' יוסי הגלילי רבי עקיבא אומר לא נאמרה חוקה זאת אלא לענין פסח בלבד דקסבר רבי עקיבא לילה זמן תפילין אבל שבתות וימים טובים לאו זמן תפילין ונפקא ליה מהאי קרא דתניא רבי עקיבא אומר יכול יניח אדם תפילין בשבתות וימים טובים ת"ל (שמות יג) והיה לאות יצאו שבתות וימים טובים שהן גופן אות דכתיב כי אות היא ביני ובין בני ישראל:

גרסי' ביו"ט פ' ראשון (דף טו.) היה בא בדרך

דף ט.

ותפילין בראשו ושקעה עליו חמה מניח ידו עליהן עד שמגיע לביתו היה יושב בבית המדרש ותפילין בראשו וקדש עליו היום מניח ידו עליהן עד שמגיע לביתו ואי איכא בית הסמוך לחומה דמנטרן בגויה מנח להו התם:

[33]שם לו.

(דף לו:) אמר ר' אלעזר המניח תפילין משתשקע החמה עובר בעשה קסבר השמר דעשה עשה השמר דלאו לאו רבי יוחנן אמר עובר בלאו קסבר השמר דעשה נמי לאו הוא וא"ר אלעזר אם לשמרן הרי זה מותר אמר רבינא היה יתיבנא קמיה דרב אשי [34](וישן) בדלא סליק תפילין אמרי ליה לשומרן קא בעי מר אמר לי אין וחזיתיה לדעתיה דלא לשמרן הוה בעי אלא קסבר הלכה ואין מורין כן וקי"ל כרב אשי:

ומאימתי זמן הנחתם מכדי שיראה את חבירו ברחוק ארבע אמות ויכירהו כדאמר בפ' מאימתי (דף ט:) לתפילין כאחרים ולקריאת שמע כותיקין:

(דף לו:) אמר רבה בר בר חנה חייב אדם למשמש בתפילין בכל שעה ושעה ק"ו מציץ ומה ציץ שאין כתוב [בו] אלא אזכרה אחת אמרה תורה (שמות כ"ח:ל"ח) על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו ממנו תפילין שיש בו כמה אזכרות לא כל שכן ת"ר על ידך זה שמאל אתה אומר שמאל או אינו אלא ימין ת"ל (ישעיהו מ"ח:י"ג) אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים ואומר (שופטים ה':כ"ו) ידה ליתד תשלחנה וימינה להלמות עמלים (דף לז.) רב אשי אמר ידכה זו יד כהה ת"ר איטר מניח תפילין בימינו שהוא שמאלו והתניא מניח בשמאלו שהוא שמאל כל אדם אמר אביי כי תניא ההיא בשולט בשתי ידיו תנא דבי מנשה על ידך זו קיבורת בין עיניך זה קדקד היכא אמרי דבי רבי ינאי מקום שמוחו של תינוק רופס

(דף לז:) אמר מר על ידך זו קיבורת מנא הני מילי דת"ר על ידך בגובהה של יד אתה אומר בגובהה של יד או אינו אלא על יד ממש אמרה תורה הנח תפילין בראש והנח תפילין ביד מה של ראש בגובה אף של יד בגובה רבי אליעזר אומר אינו צריך הרי הוא אומר לך לאות ולא לאחרים לאות ר' יצחק אומר הרי הוא אומר על לבבכם וקשרתם שתהא קשירה כנגד הלב רב חייא בר רב מכוין ומנה לה להדי ליביה רב אשי חזייה לאמימר דהוה צירא בידיה ומחזי תפילין אמר ליה לא סבר לה מר (שמות יג) והיה לך לאות ולא לאחרים לאות א"ל במקום לך לאות איתמר:

אמר מר בין עיניך זה קדקד מנא הני מילי דת"ר בין עיניך בגובה של ראש אתה אומר בגובה של ראש או אינו אלא בין עיניך ממש נאמר כאן בין עיניכם ונאמר להלן (דברים י"ד:א') בין עיניכם למת מה להלן בגובה של ראש מקום שעושה קרחה אף כאן בגובה של ראש:

גרסינן בפרק המקבל (דף קה:) תניא [35]הנושא משוי על ראשו ותפילין בראשו

[34] גי' ד"ת ומהר"ם וחו"י [וב"ח] וחשך

[35] עיין בפרק מי שמתו במסכת ברכות כי שם יש סימני כל ההלכות הללו וגם ההגהות השייכים אליהם

דף ט:

אם תפיליו רצוצות אסור ואם לאו מותר באיזה משוי אמרו במשוי של ארבעת קבין תני רבי חייא המוציא זבל על ראשו ותפילין בראשו הרי זה לא יסלקם לצדדין ולא יקשרם בידו שהוא נוהג בהן מנהג בזיון אבל קושרם על זרועו במקום תפילין משום ר' שילא אמרו אפילו מטפחת שלהן אסור להניח על הראש שיש בו תפילין וכמה אמר אביי ריבעא דריבעא דפומבדיתא:

גרסינן בפרק אלו מציאות (דף כט:) אמר שמואל המוצא [תפילין בשוק שם דמיהן ומניחן לאלתר] והדר מכריז וכן הלכתא:

גרסינן בפרק מי שמתו (דף כג.) איבעיא להו אדם מהו שיכנס בתפיליו לבית הכסא קבוע להשתין בהן מים מי חיישינן שמא יפנה בהן או לא רבינא שרי ורב אדא בר מתנה אסר אתו שיילוה לרבא אמר להו אסור גזרה שמא יפנה בהן:

תנו רבנן הנכנס לבית הכסא חולץ תפיליו ברחוק ארבע אמות ונכנס וכשהוא יוצא מרחיק ארבע אמות ומניחן אלו דברי בית שמאי ובית הלל אומרים אוחזן בידו ונכנס ר' עקיבא אומר אוחזן בבגדו ונכנס בבגדו סלקא דעתך [דילמא] משתלי ושדי להו אלא אוחזן בבגדו ובידו ונכנס ולא יניחם בחורין הסמוכין לרה"ר שמא יטלו אותן עוברי דרכים ויבא לידי חשד ומעשה בתלמיד אחד שהניח תפיליו בחורין הכמוכין לרה"ר ובאת זונה אחת ונטלתן והביאם לבית המדרש אמרה להן ראו מה נתן לי פלוני באתנני כיון ששמע אותו תלמיד עלה לגג ונפל ומת באותה שעה התקינו שיהא אוחזן בבגדו ובידו ונכנס:

אמר רבי מיאשא בר בריה דרבי יהושע בן לוי הלכה גוללן כמין ספר תורה ואוחזן בימינו כנגד לבו אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן ובלבד שלא תהא רצועה יוצאה מתחת ידו טפח אמר רב יעקב בר אחא אמר ר' זירא ביום גוללן כמין ספר תורה ובלילה עושה להן כיס טפח ומניחן אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן לא שנו אלא שהניחן בכלי שהוא כליין אבל הניחן בכלי שאינו כליין אפי' בפחות מטפח [36]ודברים שהתירו בבית הכסא קבוע אכרו בבית הכסא עראי מ"ט בית הכסא קבוע דליכא ניצוצות שרי בית הכסא עראי דאיכא ניצוצות אסור:

גרסי' בפרק כל הבשר אסור לבשל בחלב (דף קי.) אמר רב יהודה חולי מעיים פטורין מן התפילין:

[36]שם כג:

[37]תניא בית שיש בו ס"ת או תפילין אסור לשמש מטתו עד שיוציאם או עד שיניחם כלי בתוך כלי אמר אביי לא שנו אלא שהניחן בכלי שאינו כליין אבל בכלי שהוא כליין אפילו עשרה מאני ככלי אחד דמו אמר רבא גלימא אקמטרא ככלי בתוך כלי דמי:

[38]ת"ר לא יאחז אדם תפילין בידו וס"ת בזרועו ויתפלל ולא ישתין בהן מים ולא יישן בהן לא שינת קבע ולא שינת עראי:

(שבת מט.) א"ר ינאי תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים מ"ט אמר אביי שלא יפיח בהן רבא אמר שלא יישן בהן:

(ברכות כג:) א"ר יצחק הנכנס לסעודת קבע חולץ תפיליו ונכנס ופליגא דרבי חייא בר אבא דא"ר חייא בר אבא מניחן על השולחן וכן הדור לו עד אימת אמר רב נחמן ברבי יצחק עד זמן ברכה:

א"ר חסדא האי סודרא דאזמניה למיצר ביה תפילין וצר ביה תפילין אסור למיצר

דף י.

ביה זוזי אזמניה ולא צר ביה צר ביה ולא אזמניה שרי למיצר ביה זוזי מאי טעמא הזמנה לאו מילתא היא וכן הלכתא:

בעא מיניה רב יוסף בר נחוניא מרב יהודה מהו שיניח אדם תפילין תחת מראשותיו תחת מרגלותיו לא קא מיבעיא לי דכיון דבזיון הוא אסיר אלא כי קא מיבעיא לי תחת מראשותיו מאי א"ל הכי אמר שמואל מותר ואפילו אשתו עמו וכן הלכתא מאי טעמא נטורינהו טפי עדיף (ברכות כד.) והיכן מניחן אמר רבי ירמיה בין כר לכסת שלא כנגד מראשותיו:

אמר רב המנונא בריה דרב יוסף יומא חד הוה קאימנא קמיה דרבא וא"ל זיל אייתי לי תפילין ואתאי ואשכחינהו בין כר לכסת שלא כנגד ראשו הוה ידענא דההוא יומא יום טבילה הוה ולאגמרן הלכה למעשה הוא דבעא:

א"ר חנינא אני ראיתי את רבי שתלה תפיליו מיתיבי התולה תפיליו יתלו חייו דורשי חמורות אמרו (דברים כ"ח:ס"ו) והיו חייך תלואים לך מנגד זה התולה תפיליו ומסקנא דר' כי תלה בכיסיה תלה להו אבל תפילין גופייהו אסור לתלות בין ברצועה בין בקציצה (ברכות דף יד:) אמר עולא כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו ור' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן כאלו הקריב תודה בלא מנחה זבח בלא נסכים (מד.) אמר רב ששת כל שאינו מניח תפילין עובד בשמונה עשה וכל שאין לו ציצית בבגדו

[37]ברכות כה:
[38]שם כג:

עובר בחמשה עשה וכל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בשלשה עשה כה תברכו אמור להם ושמו את שמי כל שאין לו מזוזה בפתחו עובר בשני עשה אמר רשב"ל כל המניח תפילין מאריך ימים שנאמר (ישעיה לח) ה' עליהם יחיו:

סליקא להו הלכות תפילין

דף יא.

הלכות ציצית

(מג.) **ת"ר** הכל חייבין בציצית כהנים לוים וישראלים גרים ועבדים משוחררין ר"ש פוטר בנשים מפני שמצות עשה שהזמן גרמא הוא ונשים פטורות וקי"ל כר"ש מ"ט דר"ש דתניא (במדבר טו) וראיתם אותו פרט לכסות לילה אתה אומר פרט לכסות לילה או אינו אלא פרט לכסות סומא כשהוא אומר (דברים כב) אשר תכסה בה הרי כסות סומא אמור ומה אני מקיים וראיתם אותו פרט לכסות לילה ומה ראית לרבות כסות סומא ולהוציא כסות לילה מרבה אני כסות סומא שישנה בראיה אצל אחרים ומוציא אני כסות לילה שאינה בראיה אצל אחרים

ורבנן (דף מג:) האי אשר תכסה בה מאי עבדי ליה מבעי ליה לכדתני' (דברים כ"ב:י"ב) על ארבע כנפות כסותך ארבע ולא שלש אתה אומר ארבע ולא שלש או אינו אלא ארבע ולא חמש כשהוא אומר אשר תכסה בה הרי בעלת חמש אמור ומה אני מקיים ארבע ארבע ולא שלש ומה ראית לרבות בת חמש ולהוציא בת שלש מרבה אני בת חמש שבכלל חמש ארבע ומוציא אני בעלת שלש שאין בכלל שלש ארבע ואידך נפקא ליה מאשר:

ארבע ציציות מעכבות זו את זו שכולן מצוה אחת הן ר' ישמעאל אומר ארבעתן ארבע מצות ולית הלכתא כר' ישמעאל:

(דף לח.) התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינה מעכבת את התכלת (דף לח:) [תניא] ר' יצחק אומר

דף יא:

משום [ר' נתן שאמר משום] רבי יוסי הגלילי שאמר משום ר"י בן נורי אין לו תכלת מטיל לבן:

(דף מג:) תניא היה ר"מ אומר קשה עונש הלבן מעונש התכלת משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו הביאו לי שתי חותמות לאחד אמר לו הבא לי חותם של זהב ולאחד אמר

לו הבא לי חותם של טיט פשעו שניהם ולא הביאו איזה עונשו מרובה הוי אומר זה של טיט:
(דף מ:) ת"ר טלית שהקטן מתכסה בו ראשו ורובו והגדול יוצא בו עראי חייבת אין קטן מתכסה בו ראשו ורובו אע"פ שגדול יוצא בו עראי פטורה:
ת"ר טלית כפולה חייבת בציצית ר"ש פוטר ושוין שאם כפלה ותפרה שחייבת רבה בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב יצחק חזייה דהוה מיכסי בטלית כפולה ורמי ליה חוטי דתכלתא אכפליה איפשוט קם חוטי על רישיה א"ל [לאו] היינו כנף דכתב רחמנא באורתא שדייה ואיכסי גלימא אחרינא א"ל מי סברת ציצית חובת גברא הוא חובת טלית היא זיל רמי ליה:
אמר רב טובי בר ביסנא אמר שמואל כלי קופסא חייבת בציצית אמר רבא ומודה שמואל בזקן שעשאה לכבודו שפטורה מאי טעמא (דברים כב) אשר תכסה בה אמר רחמנא והאי לאו לכסויי עביד בההיא שעתא דמי ליה משום (משלי י"ז:ה') לועג לרש חרף עושהו פירוש שעשאה לכבודו שעשאה לתכריכין שלו:
(דף מב.) רב נחמן אשכחיה לרב אדא בר אהבה דרמי חוטי ומברך אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות ציצית אמר ליה מאי ציצית דשמענא הכי אמר רב ציצית אינה צריכה ברכה ושקלינן וטרינן ואסקינן דבהא פליגי מאן דאמר ציצית אינה צריכה ברכה קסבר חובת גברא הוא

דף יב.

והויא לה מצוה שאין עשייתה גמר מלאכתה וכל מצוה שאין עשייתה גמר מלאכתה אין צריך לברך שהרי התפילין אין עשייתן גמר מלאכתן ואין צריך לברך לעשות תפילין ומאן דאמר ציצית צריכה ברכה קסבר ציצית חובת טלית היא והויא לה מצוה שעשייתה גמר מלאכתה וכל מצוה שעשייתה גמר מלאכתה צריך לברך משעת עשייתה כמו המילה שעשייתה גמר מלאכתה וצריך לברך:
והלכתא כרב דאמר חובת גברא היא דהא אנן לא מברכינן לעשות ציצית הלכך הא דאמר שמואל כלי קופסא חייבין בציצית ליתא והכי אמר בעל הלכות ואיכא מאן דאמר הלכתא כשמואל דאמר חובת טלית היא ואנן כתבינן מאי דסבירא לן
(דף מ:) אמר רבא הא מילתא אמריתא אנא ואיתמר במערבא משמיה דר' יוחנן כוותי היא של עור וכנפיה של בגד פטורה היא של בגד וכנפיה של עור חייבת מאי טעמא עיקר

בגד [39]היא (דף מד.) אמר רב יהודה טלית שאולה כל שלשים יום פטורה מן הציצית מכאן ואילך חייבת [40]אמר (דף מא.) רבה אמר רב יהודה טלית שנקרעה חוץ לשלש יתפור תוך שלש לא יתפור תניא נמי הכי טלית שנקרעה חוץ לשלש יתפור תוך שלש ר"מ אומר (לא) יתפור וחכמים אומרים [41][לא] יתפור ושוין שלא יביא אפילו אמה על אמה ממקום אחר ותולה בה ושוין שמביא תכלת ממקום אחר ותולה בה (דף מא:) ובלבד שלא תהא נפסקת:

איתמר רב אמר אין מתירין מבגד לבגד ושמואל אמר מתירין מבגד לבגד רב אמר אין מדליקין מנר לנר ושמואל אמר מדליקין מנר לנר רב אמר אין הלכה כר' שמעון בגרירה ושמואל אמר הלכה כרבי שמעון בגרירה אמר אביי כל מילי דמר עביד כרב לבר מהני תלת דעביד כשמואל מתירין מבגד לבגד ומדליקין מנר לנר והלכה כר"ש בגרירה דתניא ר"ש אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ:

תנו רבנן כמה חוטין נותן בית שמאי אומרים ארבעה וב"ה אומרים שלשה וכמה תהא משולשת ב"ש אומרים ארבע וב"ה אומרים שלש ושלש שאמרו ב"ה אחת מד' לטפח של כל אדם:

אמר רב פפא טפח דאורייתא שית בקטנה וחמש באצבע ארבע בגודל אמר רב הונא ד' בתוך ד' ומשולשת ארבע ורב יהודה אמר שלשה בתוך שלש ומשולשת ארבע אמר רב פפא הלכתא ארבע בתוך שלש ומשולשת ארבע פירוש ארבעה חוטין בתוך שלש אצבעות בטלית ומשולשת הציצית ארבע אצבעות למימרא דאיכא שיעורא והתניא ציצית אין ציצית אלא יוצא ואין ציצית אלא כל שהוא וכבר

דף יב:

עלו זקני בית שמאי וזקני ב"ה לעליית יונתן בן בתירא ואמרו ציצית אין לה שיעור כיוצא בו לולב אין לו שיעור מאי לאו אין לו שיעור כלל לא (דף מב.) אין לו שיעור למעלה אבל יש לו שיעור למטה והכי נמי מסתברא מדקתני לולב אין לו שיעור מאי אין לו שיעור אילימא אין לו שיעור כלל והתניא כל לולב שיש בו [42](פחות מ) שלשה טפחים וכדי לנענע בו כשר אלא אין לו שיעור למעלה אבל יש לו שיעור למטה הכא נמי אין לו שיעור למעלה אבל יש לו שיעור למטה רב אחא בר יעקב עביד להו ארבעה ועייף להו

[39]בס"י בעינן וכ"ה בגמ'
[40]בגמ' הג' אמר רחבה אמר ר' יהודה
[41]גי' ד"ת
[42]בגמ' ל"ג

מיעף עייל להו בגלימא ואביק להו מיבק קסבר בעינן תמניא בגלימא כי היכי דליהוו גדיל גדילא במקום פתילים רב ירמיה מדפתי עביד תמניא דאינון שיתסר ולא אביק להו מיבק מר בריה דרבינא עביד כדידן

(דף לט.) אמר רבה בר בר חנה א"ר יאשיה חוט של כרך עולה מן המנין אמר רבה בר רב אדא אמר רב נפסק החוט מעיקרו פסולה ואי איגרדומי איגרדמו ואישתייר מינייהו כדי לעונבן שפיר דמי וכשרין גרסינן בסוכה פ"ק (דף יא:) תלאן ואח"כ פסק ראשי חוטין שלהן פסולין (מב.) תנו רבנן אין ציצית אלא ענף וכן הוא אומר (יחזקאל ח':ג') ויקחני בציצית ראשי אמר אביי וצריך לפרודי כצוציתא דארמאי אמר רב הונא אמר רב מנין ללוקח ציצית מן הנכרי שפסולה שנאמר (במדבר ט"ו:ל"ח) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית בני ישראל ולא הנכרים:

(דף מב:) אמר רב יהודה אמר רב עשאה מן הקוצין מן הנימין מן הגרדין פסולה מן הסיסין כשרה כי אמריתא קמיה דשמואל אמר לי מן הסיסין נמי פסולה בעינן טויה לשמה וליכא והלכתא כשמואל פירוש סיסין פקעיות של מטוה:

(דף מב.) אמר רב גידל אמר רב ציצית צריכה שתהא נוטפת על הקרן שנאמר על כנפי בגדיהם אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן וצריך להרחיק כמלא קשר גודל ואיצטריך דר' יעקב ואיצטריך דרב פפא דקאמר בתוך שלש דאי מדרבי יעקב הוה אמינא כמה דמרחיק לה טפי שפיר דמי קמ"ל דרב פפא ואי מדרב פפא הוה אמינא כמה דמקרב טפי מעלי צריכא רבינא ורב סמיא הוו יתבי קמיה דרב אשי אסתתר קרנא דגלימיה דרבינא ובצר ליה ממלא קשר גודל אמר ליה רב סמיא לא סבר לה מר להא דר' יעקב א"ר יוחנן אמר ליה בשעת עשייה איתמר

(דף לט.) אמר רב תכלת שכרך רובה כשרה ואפילו לא כרך בה אלא חוליא אחת כשרה ונויי תכלת שליש גדיל ושני שלישי ענף וכמה שיעור חוליא תניא רבי אומר כדי שיכרוך וישנה וישלש תנא הפוחת לא יפחות משבע והמוסיף לא יוסיף על שלש עשרה לא יפחות משבע כנגד ז' רקיעים ולא

דף יג.

יוסיף על שלש עשרה כנגד שבעה רקיעים וששה אוירים שביניהם תנא מתחיל בלבן ומסיים בלבן מתחיל בלבן (במדבר טו) הכנף מין כנף ומסיים בלבן משום מעלין בקדש ולא מורידין

רב ורבה בר בר חנה הוו יתבי חליף גברא דמיתכסי גלימא כולא דתכלתא ורמיא ליה תכלתא (דף לט:) וגדיל מיגדיל אמר רב יאי גלימא ולא יאי תכלתא ורבה אמר יאי גלימא יאי תכלתא במאי פליגי רבה סבר כתיב גדיל וכתיב פתיל או כולה גדיל או כולה פתיל ורב סבר לעולם בעינן פתיל וההוא לשיעורא הוא דאתא גדיל שנים גדילים ארבעה פתיל עשה גדיל ופותלהו מתוכו

(דף מב:) א"ל אביי לשמואל בר יהודה האי תכלתא היכי צבעיתו לה א"ל מייתינן דם חלזון וסמנין ורמינן להו ביורה ומרתחינן ליה ומייתינן ביעתא ושקלינן מיניה [43][פורתא בביעתא וטעמינן להו] באודרא וקלינן ההוא אודרא ושדינן ההוא דבביעיתא לנורא ש"מ תלת ש"מ טעמה פוסלה וש"מ טעימה פסולה וש"מ בעינן צביעה לשמה היינו טעימה פסולה היינו צביעה לשמה אמר רב אשי מאי טעם קאמר מה טעם טעימה פסולה משום דבעינן צביעה לשמה:

ת"ר תכלת אין לה בדיקה ואין נלקחת אלא מן המומחה תפילין (ומזוזות) יש להן בדיקה ואין נלקחין אלא מן המומחה ספרים יש להן בדיקה ונלקחין מכל אדם ותכלת אין לה בדיקה והא רב יצחק בר יהודה בדיק לה בגש"ם פירוש מייתי גליא ומיא דשבלילתא ומי רגלים בני (דף מג.) ארבעים יום ותרו להו בגווייהו מאורתא לצפרא אי איפריד חזותא פסולה ואי לא כשרה ורב אדא משמיה דרבא קמי רב עוירא אמר מייתי חמירא חרסנא דשערי ואפי לה בגווייהו אם נשתנה למעליותא כשרה ואי לא פסולה וסימנך שינוי לשקר שינוי אמת אלא מאי אין לה בדיקה משום טעימה

מר ממשכי אתא תכלתא בשני רב אחאי בדקוה בי רב אחאי כדרב יצחק בר יהודה ואישתני לגריעותא בדקוה כדרב אויא ואשתני למעליותא סבור למיפסליה אמר להו רב אחאי [44]האי לאו תכלתא הוא ולאו קלא אילן הוא אלא לאו ש"מ שמעתתא אהדדי איתמר היכא דבדקיה כדרב יצחק אי לא איפרוד חזותא כשרה איפרוד בדקינן לה בדרב אויא אישתני למעליותא כשרה ואי לאו פסולה שלחו מתם שמעתתא אהדדי איתמר:

רבי מני טרח וזבין כחומרי מתניתא אמר להו ההוא סבא הכי עבוד קמאי דקמך ואצלוח בעיסקייהו (דף מג:) תניא היה רבי מאיר אומר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין מפני שהתכלת דומה לים והים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד שנאמר (שמות כ"ד:י') ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר ואומר (יחזקאל) כמראה אבן ספיר דמות כסא (דף מג.) ת"ר הלוקח טלית מצוייצת מן

[43]כ"ה בס"י וכ"ה בראש"ש [וכ"ה הב"ח]
[44]צ"ל אלא האי

השוק מישראל הרי היא בחזקתה מן הכותי מן התגר כשרה מההדיוט פסולה אע"פ שאמרו אין אדם רשאי למכור טלית מצוייצת לנכרי אא"כ התיר ציציותיה מאי טעמא הכא תרגימו משום זונה רב יהודה אמר שמא יתלוה עמו בדרך ויהרגנו (דף מ.) ת"ר סדין בציצית בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין

דף יג:

והלכה כב"ה א"ר אלעזר והלא כל המטיל תכלת לסדינו בירושלים אינו אלא מן המתמיהין ומסקנא (דף מ:) אמר רבה הא מילתא אמריתה אנא קמיה דשמואל ואיתמר משמיה דר' זירא במערבא כוותיה משמיה דר' יוסי גזרה שמא יקרע סדינו בתוך שלש ויתפרנו והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי שרייה רבי זירא לסדיניה רבה אמר גזירה נמי משום כסות לילה:

והאידנא דלית לן תכלת רמינן ליה לסדין ציצית ממיניה ושפיר דמי דאמרי' (דף לט:) איבעיא להו של פשתן מהו שיפטור של צמר צמר בפשתים אמר רחמנא הוא דפטור דכיון דתכלת פטרא לבן נמי פטר אבל פשתים לצמר לא או דילמא (דברים כ"ב:י"א) לא תלבש שעטנז צמר ופשתים אמר רחמנא (דברים כ"ב:י"א-י"ב) גדילים תעשה לך מהם ל"ש צמר לפשתים ול"ש פשתים לצמר ת"ש דאמר רחבה אמר רב יהודה חוטי צמר פוטרין בשל פשתן וחוטי פשתן פוטרין בשל צמר חוטי צמר ופשתים פוטרין בכל מקום ואפי' בשירין ופליגא דרב נחמן דאמר שירין פטורין מן הציצית

הא למדת שחוטי פשתן פוטרין בטלית של [46][פשתן] [45][צמר] ומהא נמי שמעי' דחוטי פשתן פוטרין בשל פשתן דאמרי' (דף מ.) א"ר אלעזר והלא כל המטיל תכלת לסדינו בירושלים אינו אלא מן המתמיהין ופרקינן אלא גזרה משום קלא אילן ואקשינן ולא יהא אלא לבן בעלמא הלא הצמר הלבן פוטר בפשתים במצות לבן ופרקינן ה"מ היכא דליכא מיניה אבל היכא דאיכא מיניה לא כלומר לא פטרינן ליה בצמר אלא בפשתים דהוה מיניה כדרשב"ל דאמר רשב"ל כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה וכיון דאיכא פשתים לפשתים דמקיים עשה בגויה לא דחינן ליה ללא תעשה ועבדינן צמר לצמר ופשתן לפשתן

[45] גי' ד"ת
[46] כ"ה בס"י וכ"ה בראב"ש

וחזינן למקצת רבואתא דאסרי למרמי חוטי פשתים בטלית של פשתים ואיתלו להו בהא דאמרי' סלקא דעתך אמינא כדרבא דרבא רמי כתיב (במדבר טו) הכנף מין כנף וכתיב (דברים כ"ב:י"א-י"ב) לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו גדילים תעשה לך הא כיצד צמר ופשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן שאר מינים במינן פוטרין שלא במינן אין פוטרין וקאמרי מדקאמר (דף לט:) סלקא דעתך אמינא כדרבא מכלל דלית הלכתא כרבא דפטר בפשתן אלא צמר בלחוד הוא דפטר וקא אסרי ציצית דכיתנא בסדינא ומינייהו מאן דמחייב ליה מלקות

והני רבואתא דסבירא להו הכי לא דייקי בשמעתא ולא ידעי מאי קאמרי רבנן ומיהא שמעתא דאסרי ליה לכיתנא בסדינא מינה גופא גמרינן דעבדינן כיתנא בסדינא [47]דהכי אמרינן בגמרא סד"א ([48]כדרבא לאו אצמר ופשתים במינן פוטרין קיימינן אלא אפוטרין שלא במינן קיימינן דשמע מינה קסבר רבא בשאר מינין כגון שירין וכלך וכיוצא בהן חייבת בציצית מדאורייתא) כי דוקיא דרבא דאמר רבא

דף יד.

הכנף מין כנף ואנן נמי נידוק כי דוקיא ונימא הכנף מין כנף והכי קאמר רחמנא עביד צמר לצמר ופשתים לפשתים וכי עבדת צמר לצמר צבעיה אבל צמר לפשתים ופשתים לצמר לא.

כתב רחמנא צמר ופשתים דאפילו צמר לפשתים ופשתים לצמר:

האי סברא דסמכא דסמכי עליהן רבנן ושמעת מינה דפשתים בפשתים כשר הוא לדברי הכל ולית בה פלוגתא.

והאי דדייק רבא נמי מצמר ופשתים דפוטרין שלא במינן דשמעת מינה דשאר מינין חייבין בציצית מדאורייתא לית הלכתא כוותיה דקי"ל כתנא דבי ר' ישמעאל דאמר (לט:) הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחד מהן צמר ופשתים אף כל צמר ופשתים צמר גמלים וצמר ארנבים ונוצה של עזים והשירין והכלך והסריקון כולן פטורין מן הציצית

והא דאמר רחבה (שם) אמר רב יהודה חוטי צמר ופשתים פוטרין בכל מקום ואפילו בשירין דשמעת מינה דשירין חייבת בציצית הא פליג עליה רב נחמן דאמר שירין פטורין מן הציצית ואוקמא להא דתניא השירין והכלך והסריקון חייבין בציצית חיובא מדרבנן

[47]צ"ל רבי וכ"ה בד"ס
[48]ד"ת מוחק כל זה

ודייקינן מסיפא דברייתא דקתני וכולן צמר ופשתים פוטרן והן עצמן במינן פוטרין שלא במינן אין פוטרין אי אמרת בשלמא דרבנן היינו דפטרי במינן אלא אי אמרת דאורייתא צמר ופשתים הוא דפטר בהו ופריק רב יהודה להאי דוקיא ואמר הא לא קשיא כדרבא דרבא רמי כתיב הכנף מין כנף וכתיב לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו הא כיצד צמר ופשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן שאר מינין במינן פוטרין שלא במינן אין פוטרין וקם ליה רב יהודה ורבא בחדא שיטתא דשאר מינין חייבין מדאורייתא ולית הלכתא כוותייהו ורב נחמן קים ליה כתנא דבי רבי ישמעאל דאמר הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחד מהן צמר ופשתים אף כל צמר ופשתים והלכתא כוותייהו וחזינן נמי מאן דסבירא ליה דחוטי פשתן בטלית של פשתן לא פטרי ואייתו ליה ראיה מהא דאמרי' (דף מא.) מלאכא אשכחיה לרב קטינא דמיכסי סדינא א"ל קטינא סדינא בקייטא וסרבלא בסיתוא טצדקי למפטר נפשך מציצית ציצית מה תהא עלה אמר ליה ענשיתו אעשה א"ל בזמן דאיכא ריתחא ענשינן וקאמרי אם איתא דציצית של פשתן פוטר בסדין אמאי לא רמי ליה רב קטינא בסדיניה דאמר ליה מלאכא ציצית מה תהא עליה אלא ש"מ דחוטי פשתן לא פטרי בסדין

והאי סברא לאו סברא מעליא היא וליכא ראיה מהאי מעשה למיסר חוטי פשתים בסדין של פשתים דהאי ציצית דקאמר ליה מלאכא לרב קטינא מה תהא עליה לאו אלבן קאי דאפשר למעבדיה מפשתן אלא אתכלת קאי דלא אפשר למעבדיה מפשתן דתכלת נמי מיקרי ציצית דתנו רבנן סדין בציצית בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין וקאמר ר' אלעזר עלה והלא כל המטיל תכלת בסדין בירושלים אינו אלא מן המתמיהין דשמעת מינה דהאי דתנו רבנן סדין בציצית אתכלת קאי דצמר נינהו וגזרו ביה משום כסות לילה [49](משום תעשה ולא מן העשוי) אבל לענין לבן דפשתים בפשתים ליכא למיגזר איהו עדיף דקא מקיים עשה ולא תעשה וליכא בהאי מילתא ספיקא ועוד דאיהו עדיף מצמר [50]גפנים דצמר גפנים חיובא דרבנן הוא ופשתים בפשתים חיובא דאורייתא הוא:

גרסינן בפרק לולב והיבש (סוכה דף מב.) תנו רבנן קטן היודע לנענע חייב בלולב היודע להתעטף חייב בציצית היודע לשמור תפיליו אביו לוקח לו תפילין היודע לדבר אביו מלמדו תורה וק"ש תורה [מאי היא] אמר רב המנונא (דברים ל"ג:ד') תורה צוה לנו משה וקריאת שמע פסוק ראשון היודע לשמור ידיו אוכלין על ידיו טהרות וכו':

[49]ס"א לא גרסי'
[50]אולי צ"ל גמלים

(דף מג:) ת"ר (במדבר ט"ו:ל"ט) וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' שקולה מצוה זו כנגד כל המצות כולן תניא אידך וראיתם וזכרתם ועשיתם ראייה מביאה לידי זכירה זכירה מביאה לידי עשייה ר' שמעון בן יוחאי אומר כל הזהיר במצות ציצית כאילו מקבל פני שכינה כתיב הכא וראיתם אותו וכתיב התם (דברים ו':י"ג) את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד:

גרסינן בפרק במה מדליקין (דף לב:) א"ר שמעון בן לקיש כל הזהיר במצות ציצית זוכה ומשמשין אותו שני אלפים ושמונה מאות עבדים שנאמר (זכריה ח) כה אמר

דף יד:

ה' צבאות בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים בכנף איש יהודי וגו':

וגרסינן בסוף שואל אדם מחבירו (שבת דף קנג.) (קהלת ט':ח') בכל עת יהיו בגדיך לבנים זו מצות ציצית ושמן על ראשך אל יחסר זו מצות תפילין:

(מג:) ת"ר חביבים ישראל שסיבבן הקב"ה במצות תפילין בראשיהן ובזרועותיהן ציצית בבגדיהם מזוזה בפתחיהם ועליהם אמר דוד (תהילים קי"ט:קס"ד) שבע ביום הללתיך וגו' ובשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה נפשו ערום אמר אוי לי שאני ערום מן המצות כיון שנסתכל במילה נתקררה דעתו אחר שיצא אמר עליה שירה שנאמר (תהילים י"ב:א') למנצח על השמינית מזמור לדוד על המילה שניתנה בשמיני ר"א אומר כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק אני בו שלא יחטא שנאמר (קהלת ד':י"ב) והחוט המשולש לא במהרה ינתק ואומר (תהלים לד) חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם:

סליקו להו הלכות ציצית וסליקו להו הלכות קטנות